

Світлана БОЯН

ГОЛОВНІ ХРИСТИЯНСЬКІ СВЯТА КАЛЕНДАРНОГО ОБ- РЯДОВОГО КОМПЛЕКСУ БОЙКІВ

У всіх народів світу здавна, календар вважався священним, адже, згідно з твердженнями багатьох вітчизняних і зарубіжних етнологів, він був пов'язаний із космічними світилами. З прийняттям християнства на Русі, появляється церковний календар, який складався по християнських Святих, а день і число святкування не зазначалося. Частково церковні свята збігалися зі старими язичницькими святами, а частково витісняли їх. Як підкреслює митрополит Іларіон, святковий календар розпочинався зимовим поворотом сонця на літо, коли день починає зростати¹. У давніх слов'ян – це свято народження сонця, що святкували наприкінці грудня й початку січня, зустріч нового сонячного року – Коляда. Католицьке християнство в цей час розпочинало святкувати Різдво Ісуса Христа.

Протягом століть стан дослідженості даної проблематики в етнографічній науці потребував більш глибокого і конкретного вивчення. Перші монографії і наукові розвідки дослідників, вихідців із Бойківщини (М.Зубрицький², Я.Головацький³, І.Вагилевич⁴ та ін.) мали загальноописовий характер народного календаря бойків, проте тим самим підносили значення їх духовної культури. На жаль у період радянської доби, питання церковного характеру було заборонено вивчати. Вже у вітчизняній етнографічній науці висвітлювали окремі аспекти вшанування церковних свят на Бойківщині такі сучасні дослідники, як Ю.Гайда⁵, Л.Василечко⁶ та ін. Один із перших дослідників етнографії Бойківщини І.Вагилевич, вважав, що традиційні вірування і обряди містять елементи дохристиянського і християнського мотивів⁷. Я.Головацький, зазначав, що велику роль у народному календарі бойків відіграла усна народна творчість. Саме обрядові пісні (колядки, щедрівки, гаївки, купальські, обжинкові пісні) зафіксували всі рокові церковні свята⁸.

Найбільш поширене не тільки серед бойків, а й у цілому християнському світі, одне із найбільших свят – Різдво, яке розпочинало двотижневий період зимових свят (25 грудня – католики за Григоріанським календарем, 7 січня – православні за Юліанським). Святкування Різдва Ісуса Христа всі християни розпочинали колядками, без яких неможливо б уявити різдвяних свят. Адже вони вже стали традиційними, оскільки передалися ще з дохристиянських часів. Виконання їх у давнину (співали тільки гурти дорослих чоловіків) набуло магічного значення: напроорочити врожай, достаток у домі, приплід худоби. З часом колядки починають набувати церковного змісту: оспівані всі події від раннього дитинства Ісуса Христа. Вечір напередодні Різдва у бойків – це “Святий вечір” або “кутя”, коли кожна родина перш ніж розпочати вечірню трапезу, виконували чимало традиційних звичаїв і обрядів⁹. На столі розкладали сіно або солому, зверху накривали білим обрусом

(скатертиною). По чотирьох кутах стола клали зубці часнику, який вважався символом здоров'я (бойківська приповідка говорить: “Абис був здоровий, як зубець часнику”) та оберегом від усілякої нечисті. Ніжки стола обв'язували ланцюгом – щоб родина “трималася купи”¹⁰. М.Зубрицький, зазначав, що господар спочатку повинен нагодувати худобу. Він брав хліб, часник, сіль, набирав по ложці кожної страви в миску і йшов до стайні. Худоба в цей час має бути доглянута, бо в ніч на Різдво відкривається небо, худоба дістає здатність говорити людською мовою і може поскаржитися Господу на погане ставлення до неї її господаря. В народі говорять, що у ніч перед Різдвом “Бог дарує худобі мову, за те, що колись давно спав у яслах маленький Христос”¹¹. Звичай годувати худобу ритуальними стравами перед вечерею відзначається у деяких сільських родинах і нині.

Згідно з бойківськими звичаями на Святий Вечір переважно готували 12 пісних страв. Можливо, на наш погляд, така традиція пов'язана з переконанням, що число 12 є символом сонця. Воно постійно фігурує в обрядодіях, присвячених культу сонця. Серед страв, що подавали на Святий вечір, обов'язковими є кутя і відвар з “сушки” – сушених яблук, груш, слив. Основу куті становить відварена пшениця, до якої додають мак, горіхи, мед. Вживання куті на Святий вечір, повинно б забезпечити хороший урожай, добрий приплід худоби і продовження роду¹². Перед вечерею вся родина ставала навколішки перед образами і молилася. На Самбірщині молилися перед дідухом, що є незаперечним фактом вшанування предків на Святий Вечір. Далі найстарший чоловік в хаті запалював свічку, і родина розпочинала трапезу. Перед вечерею обов'язково відчиняли вікно і вголос запрошували померлих предків, яких за повір'ям бойків у цей день Господь відпускає на землю¹³. Крім цього, як пережиток тотемічних вірувань, на Турківщині, Сколівщині та Старосамбірщині в кінці XIX ст. побутував звичай запрошувати на вечерю вовка чи ведмеда. Таким запрошенням господарі мають задобрити цих звірів, щоб вони не нападали на худобу і людей протягом року. Щоб запросити їх на вечерю, на Стрийщині (с. Довголука) і Сколівщині (с. Гребенів) господар брав трохи куті і підкидав її угору, так, щоб вона прилипла до стелі¹⁴. На Рожнятівщині перша ложка куті була для бджіл – кидали її до стелі, щоб рої велися. Господар приносив до хати сіно і солому, розкидав її по підлозі, вважаючи таким чином, що на вечерю приходять з неба ангели¹⁵. Побутував звичай, коли димом святвечірньої свічки ворожили “на здоров'я”: на Сколівщині (с. Гребенів), Турківщині (с. Либохора), Старосамбірщині (с. Волосянка) вірили, якщо дим піде в хату – всі залишаться живими і здоровими, коли до порога – хтось із домашніх незабаром помре¹⁶. Після закінчення вечері всі страви залишали на столі, свічку також залишали запаленою. Вважалося, що вночі на гостину приходять душі померлих предків, адже Свята Вечеря є спільною для всього роду – і живих, і мертвих.

Різдвяну ніч, вважали віруючі християни, потрібно провести в церкві, у молитвах – тоді все, чого б не попросили в цю ніч у Господа Бога, повинно здійснитися. З самого ранку на Різдво в церкві відправляється Служба Божа. Дівчата цього дня, перш ніж ввійти у церкву, перед дверима кидали барвінок – якщо хлопець стане на нього, то одружиться з тією, котра барвінок кидала¹⁷. Повсюди на Західній Україні в церквах греко-католицької та римо-католицької конфесій стоять шопи – невеличкі художні зображення народження Христа в яслах та поклоніння йому пастухів.

Особливо святковий настрій відчували бойки, коли весь день на Різдво ходили колядники – представники з церковного хору, “Просвіт”, чоловіки, жінки та діти. В 30-х роках ХХ ст. поширеними колядками були: “Нова радість стала”, “Небо і земля”, “Бог Предвічний”, “Во Вифлеємі...”, “Бог ся рождає...” та інші. На Різдво “ходили вертепом” – переодягнені молоді хлопці в біблійні персонажі (ангели, пастухи, Ірод, воїни), історичні особи (князь Володимир, Данило Галицький), а також побутові персонажі (смерть, чорт, Дід-міхоноша). З дозволу господаря вертеп заходив до хати і розпочиналася сценка¹⁸. На другий день після Різдва відзначали Собор Пресвятої Богородиці, а третій – свято першомученика апостола Степана. На восьмий день після народження Христа, згідно зі звичаями єврейського народу, було зроблено обрізання. Така релігійна основа цього свята випадала на Новий рік, святкування, якого мало суто світський характер і пов’язувалося з надіями на краще життя, а тому в народі була поширена назва “Щедрий вечір”, “Маланка” (13 січня – в православних, 31 грудня – в католиків). Цього вечора “водили Маланку” – це ритуальний обхід молоді з переодягненими хлопцями в Маланку і козу. Така імітація означала приплід худоби і гарний урожай у тих господарів, де побували коза і Маланка. Тому в ніч під Новий рік ворожили і загадували на майбутнє: господарі – на урожай наступного року, дівчата – на кохання. Перший день Нового року – ще й християнське свято Василя Великого. Це був архієпископ Кесарії Каппадокійської, що в Малій Азії. Церковні джерела характеризують його як богослова і вченого, автора кодексу чернечого життя. Цього дня зранку хлопчики засівали зерном, промовляючи:

“Сію, сію, посіваю.

З Новим роком вас вітаю.

Щоб сей рік було більше, ніж торік”¹⁹.

Такий звичасвий обряд носив аграрні мотиви і забезпечення доброго урожаю на наступному році.

Згідно з церковним календарем, святкують на Бойківщині день напередодні Водохрещі – “Другий Святий вечір” (5 січня – католики, 18 – православні). Зранку натщесерце господині поспішали до церкви з банками води, щоб посвятити після богослужіння, а ввечері перед родинною трапезою нею скропити своє обійстя, худобу і всіх членів сім’ї, щоб були здоровими, а також малювали на всіх дверях стайні і хати хрестики, щоб оберігало від нечистої сили. Адже бойки свято вірили, що свячена вода має цілющу силу. Цього дня простежуються аграрні й поминальні мотиви: відвідували своїх померлих родичів, приносили на їх гроби кутю і пампушки, які готували на вечерю²⁰. “Другий свяятий вечір” проходить аналогічно Святому вечору перед Різдвом. Тільки ще цього вечора господар перед вечерею, коли забрав “дідуха” із покутя, то йшов у сад в’язати дерева кількома стеблами з “дідуха”, щоб на наступний рік краще зродили²¹. Можна стверджувати, що таким чином бойки ворожили на майбутній врожай. На другий день святкували Водохреща або Богоявлення – це свято хрещення Ісуса Христа. Традиція посвячення води з’явилася на знак хрещення Ісуса в ріці Йордан. До свята Водохреща біля річок, водойм вирубували із льоду хрести та престол. Священик того дня відправляв над водою службу і занурював хрестик у воду, після чого, за повір’ям, вода очищається від нечисті, аж поки жінки не почнуть прати на річці. Свячена

вода на річці з Водохреща вважалася помічною людині і свійським тваринам від вроків та різних захворювань²².

Найважливішою подією в церковному календарі й одночасно перехідним містком між зимою і весною є свято Стрітіння – 15 лютого. Згідно з християнськими переказами, на сороковий день після народження Ісуса Христа, Марія разом із Йосипом пішла до храму, щоб принести жертву очищення. У храмі вона зустріла праведного Симеона, якому провидінням було передбачено зустріч з Месією. Взявши дитя на руки, він благословив його, а Марії сповістив її майбутню жертву²³. Свято на честь цієї події спочатку виникло в Єрусалимі. В народній традиції українців це свято початку весни, адже за народним віруванням цього дня зима зустрічається з літом. На Стрітіння бойки в церкві після богослужіння освячували по три свічки і воду. Ці свічки називали “громничними” і того ж дня запалювали їх вдома перед образами, щоб природні лиха не завдали шкоди господарству. Стрітінська вода мала магічну силу: допомагала від наврочення, нею кропили худобу, щоб була здоровою, вулики та застосовували в різних обрядових дійствах²⁴.

Шановане на Бойківщині весняне християнське свято (7 квітня) – Благовіщення тим, що у цей день Господь благословив землю. Згідно з церковним календарем – це свято, коли Архангел Гавриїл приніс блага звістку про народження сина Божого²⁵. Той день у році, на який припало Благовіщення, називається у бойків благовісним і тому не можна вперше навесні виганяти худобу, чи насаджувати курчат, бо інакше пошкодить господарству.

Згідно з твердженнями етнографів, Великодні свята – це цілий обрядовий цикл, що включає: Страсний тиждень (Вербна неділя, Чистий четвер); Великдень (Паска) та Великодній тиждень (Поливаний понеділок, Великодній вівторок і Провідна неділя)²⁶. Вербна неділя на Бойківщині називалася Шуткова, Квітна або Цвітна, а вербові гілки – “шутка”, “мацьки”²⁷. Йдучи із церкви додому, а також і вдома вдаряли один одного лозою, промовляючи: “шутка б’є, не я б’ю, від нині за тиждень буде Великдень”. Вдаряючи дітей, бажали: “Будь великий, як верба, а здоровий, як зима, ще й багатий, як земля. Від нині за тиждень – Великдень”²⁸. А також шуткою залицялися хлопці до дівчат: “Будьте дужі, як водиці, а плодючі, як землиці, веселі, як сонце, а красиві, як квіти”. Шутку вважали священною і вірили у її цілющі властивості. Вона оберігала хату, згідно з віруваннями бойків, від зла: блискавки, граду. Гілочки верби спалювали в печі, коли надходила гроза, щоб розходилася так, як дим²⁹.

Розглядаючи звичай й обряди великоднього тижня, необхідно зауважити, що Великодню п’ятниці в народі називали ще Страсна. Згідно з християнством, Ісус Христос цього дня лежав у гробі, тому бойки весь день перебували у траурі (носили чорні хустки, під якими обов’язково повинні були бути розплетені коси). Цього дня зранку, всі йшли до церкви на винос плащаниці (полотно, в яке було загорнуте мертве тіло Ісуса Христа)³⁰.

У більшості православних і греко-католицьких християн Великдень вважається найбільшим святом у році. Цього дня зранку, ще перед сходом сонця, у церкві розпочиналося богослужіння, коли сходило сонце, тоді священник відчиняв хрестом церковні двері і співав “Христос Воскрес”, на знак, що Христова смерть відчинила двері до неба. Це означало, що плащаниця була “винесена” із церкви³¹.

На Східній Бойківщині, вірили, коли священник у церкві скаже: “Христос Воскрес!”, а замість відповіді – чого-небудь побажати собі обов’язково здійсниться³². Після богослужіння, біля церкви відбувалося освячення великодніх кошиків, де неодмінно повинна бути паска, яйця, писанки, молочні та м’ясні продукти³³. Понеділок після Великодня – Поливаний, адже цього дня, хлопці й дівчата обливаються холодною водою – “очищаються”³⁴. Вважалося, якщо хлопці хоча б одну дівчину не облили водою, то для дівчини, такий вчинок був би ганьбою. В селі Цінева, що на Рожнятівщині, хлопці ходили “ватагами” із коновками (дерев’яними відрами), заходили до хати, де була дівчина й просили батьків: “Най ваша Марисі вийде надвір... Батьки раділи, що їхню хату не обминають поливальники. Є надія на весілля. Значить треба готувати посаг”³⁵. Такий звичай зберігся і до цього часу по бойківських селах, тільки втратив своє колишнє значення. На третій день Великодніх свят – вівторок, люди відвідували на цвинтарі померлих, подекуди ще в понеділок, або у неділю після Великодня (Провідна). Майже на кожному гробі запалювали свічки, а священник відправляв за упокій душі. В селі Кропивник Долинського району, Великодній вівторок називали “Жаливаний”, або “Кропиваний”, бо цього дня побутував звичай один одного “пожалити” кропивою, щоб були здорові як кропива³⁶. Більшість цих великодніх звичаїв і обрядів збереглося, тільки вже із втраченим значенням.

Свято Юрія (6 травня), як свідчать етнографічні дослідження, бойки відзначали не однаково: східні – вважали як присвяток, тобто дозволялося робити, а західні – святкували. Майже у всіх слов’янських народів святий Юрій “відмикає ключем землю, випускає тепло, весну, росу, несе траву, квіти, зелень”³⁷. Побутував звичай йти хресним ходом у поле, щоб там відправляти молебні, усі щиро молилися за гарний урожай. Адже Юрія вважали покровителем хліборобства і скотарства. Останнє, як вже зазначалося, було розвинене найбільше.

Переважно на травень припадає християнське свято – Вознесіння Господнє, його відзначають на сороковий день після Великодня і тому сталої дати не існує, тільки завжди припадає на четвер. Згідно з християнським вченням, після воскресіння Христа через сорок днів Бог забрав його на небо, на Елеонській горі неподалік Єрусалима, Христос на очах у своїх учнів вознісся на небо. В усіх християнських церквах відбувається з цього приводу урочисте богослужіння. Це останній день, коли можна вітатися словами “Христос Воскрес!”. Цього дня господині випікали обрядове печиво у формі драбинок, “щоб було по чому Ісусові вилізти на небо”³⁸. На Вознесіння простежуються і поминальні мотиви; у деяких місцевостях випікали хліб, одну хлібину несли на могили, а решту служили натомість пасок, готували майже такі самі страви, що й на Великдень³⁹. Молодь починала організовувати різні забави, які тривали весь тиждень аж до Зелених свят – “русалі”. На п’ятдесятний день після Великодня весь християнський світ відзначає Трійцю або П’ятидесятницю – одне з провідних свят церковного календаря (в народі – Зелені свята). У християнстві свято Трійці сформувалося після прийняття церквою догмата про трійцю – існування єдиного бога у трьох іпостасях – Отець, Син і Дух Святий. Згідно з Біблією, у день П’ятидесятниці, зійшов на апостолів з неба дух святий⁴⁰. Трійця є так званим перехідним містком між весняною і літньою обрядовістю. Всюди на Бойківщині перед самим святом в

суботу (зелена субота) прикрашали оселі зіллям чи гілками ліщини, клена або липи. Такий ритуал у бойків отримав назву “майїни”, мабуть, це слово було запозичене від європейських народів, адже в Швейцарії на Трійцю святити в церкві букові гілки, яких називали “майї”⁴¹. Як стверджує український етнограф Г.Бондаренко, зелена сила лісу, дух дерева допомагали людині зміцнити здоров’я, вберегти господарство від лиха і сприяли врожаю⁴². На честь Бога-Отця, Сина і Духа Святого зеленим гіллям прикрашали храми. Християнське свято Трійця або П’ятидесятниця злилося із язичницькими Русаліями, які відзначали слов’яни-язичники весь тиждень у формі звичаєвих обрядових дійств⁴³. Тому загалом в українців збереглася чимала кількість обрядів, пов’язаних із землеробсько-скотарським спрямуванням. Отже, можна стверджувати, що таке святкування серед бойків породило двовірство, тобто язичницькі обряди злилися із вшануванням християнських святих.

Слід зазначити, що ще одне християнське свято Івана Хрестителя (7 липня, або 24 червня) збіглося із язичницьким – Купало, а в народі отримало назву Івана Купала. Воно збігається з літнім сонцестоянням. У цій назві злилися християнські і язичницькі вірування: Іван Хреститель, який “купав”, хрестив Ісуса Христа, і Купало – язичницький ідол, якому в деякі часи “благодарения и жертви в начале жатв приносиву”⁴⁴. В Україні свято Купала відзначали в ніч з 23 на 24 червня за старим стилем, або з 6 на 7 липня за новим стилем. В європейських країнах звичай прижився під різними назвами. Свого часу християнська церква приурочила його до дня Івана Хрестителя (24 травня), від якого запозичена нова назва “святого Яна” – у західних слов’ян, “сан-Джованні” – в Італії, “сан-Хуан” – в Іспанії та ін.⁴⁵ Проте спільними для всіх народів є дохристиянське походження свята і його головні прикмети. Під час святкування Купала, використовувалися різні магичні обряди, які були пов’язані із трьома природними стихіями – вогнем, водою і рослинністю, які вважалися основними початками язичницького свята. За міфологією вогонь – це земний образ сонця, який наділявся його гіперболізованими властивостями, передусім, очисною силою. Обряд розпалювання вогнища, розкидання голешок і попелу по полях, обкурювання димом худоби, як вважають деякі дослідники, мав характер господарського спрямування і міг вплинути на ріст рослин, дозрівання врожаю тощо. Не випадково купальські вогні запалювали на берегах річок, ставків, тому що воді також приписувалася цілюща дія. Магія купання, обливання водою мала на меті вберегти людей від хвороб, подарувати силу, мудрість, красу.

12 липня бойки широко відзначають християнське свято Святих апостолів Петра і Павла. Згідно з біблійними розповідями, після Господнього вознесіння святий Петро стає главою апостолів, великим священнослужителем Церкви і проповідником правди. Велика любов до Ісуса привела його на муки і смерть – Петра розіп’яли на хресті головою вниз. Павло також ревний апостол Ісуса. Він здійснював великі месійні подорожі, забудовував нові церкви⁴⁶. Обрядовість у бойків цього дня пов’язана із зооморфними мотивами. Адже, власники худоби організовували святковий обхід на пасовищі. Це був звичаєвий обряд “копати Петра”, який зафіксовано у Богородчанському районі. Напередодні свята Петра і Павла пастухи і підлітки викопувала на пасовищах квадратні канавки такої глибини, щоб можна було опускати в них ноги. Середина обкопаного місця, як правило, служила за стіл, який застеляли скатертиною і клали на нього, як тоді називали “мириндю”, тобто продукти із дому,

які готувала мати (пиріжки із сиром, яйця). Після цього сідали частуватися приготовленими продуктами⁴⁷. На Гуцульщині цей обряд був більш поширений. Після святкування Петра і Павла на Бойківщині починалися жнива, бо зерна висівали мало у зв'язку із несприятливою гірською місцевістю, то і відповідно обжинкові обряди відбувалися також пізніше, ніж на Поліссі.

14 серпня – одне з великих свят – Маковія, проте відзначають його не на всій території Бойківщини. На Східній Бойківщині (Рожнятівщина, Долинщина) люди не святкували, дозволялося робити на городі. В народі Маковія вважали першим Спасом. За легендами, Маковій став святим тому, що був великомучеником за християнську віру. В народному календарі, це день, коли зранку, до схід сонця жінки і дівчата готували “маковія”, якого потім освячували в церкві⁴⁸. Це був букет із різних рослин (головки маку, колоски жита й пшениці, васильок, барвінок, м'ята, кріп, петрові батоги), всередині якого ставили свічку. Ці освячені рослини мали корисне значення: використовували для лікування різних хвороб, а також як оберіг від нечистої сили тощо.

19 серпня – в християнському календарі свято Преображення Господнє у бойків це свято врожаю і другий Спас. Кожен господар вважав за святий обов'язок посвятити в церкві фрукти, овочі, мед. До цього дня потрібно було закінчити жнива. Це свято вважається перехідним містком між літом і осінню⁴⁹. Після нього у церковному календарі масово відзначають бойки, як і всі українці загалом, свято Успення Пресвятої Богородиці (28 серпня). Це свято, на наш погляд, не відзначено народними обрядами⁵⁰.

Перший місяць осені в народному і церковному календарі – вересень, який багатий на свята. 11 вересня православна церква відзначає день Усікнення голови Пророка Іоанна Хрестителя, який був страчений (відтято голову) царем Іродом на догоду Іродіаді. Народна назва цього свята – Головосіка⁵¹. На Бойківщині вважали, що цього дня не можна користуватися гострими предметами, заборонялося вживати і різати круглої форми овочі та фрукти, адже це все асоціювалося із відтятою головою Івана Хрестителя. Тому побожні господині заздалегідь нарізали все до святкового столу. А 21 вересня бойки урочисто відзначають християнське свято Різдво Пресвятої Богородиці, більш відоме серед бойків, як Друга Матка або Друга Пречиста (Перша – свято Успіння). Вважалося в народі, що з цього дня неодмінно почне холодати.

Свято встановлення Чесного і Животворящего Хреста Господнього, православні християни відзначають 27 вересня. За церковними переказами, Єлена (мати римського імператора Костянтина) прибула в Палестину, щоб знайти хрест, на якому був розп'ятий Ісус. Невдовзі вона знайшла його на Голгофі (місце розп'яття Ісуса Христа) разом із двома хрестами розбійників. Достовірність знахідки допоміг перевірити випадок: хрест провозили повз будинок, де помер чоловік, і він ожив. На Східній Бойківщині це свято отримало назву – Чесний Хрест, або Здвиження Чесного Хреста. За народними повір'ями цього дня здвигається земля: “закривається на зиму й буде спати аж до Благовіщення. Тому поспішають до своїх нір гадуки, боячись залишитися зверху й замерзнути”⁵². Наступне свято в церковному календарі – Покров Пресвятої Богородиці і Пріснодіви Марії (14 жовтня), а в народі – Покрова, за народним повір'ям це поворот до зими, час, коли

весь урожай повинен бути дома. Серед бойків побутувала приказка: “По Покрові все має мути в коморі”⁵³.

Завжди на 8 листопада припадає християнське свято великомученика Дмитра. Бойки відзначають його як поминальний день, з обов’язковим відправленням богослужіння в церкві. 21 листопада – церковне свято Архистратига Михаїла, який разом зі своїми ангелами переміг звіра, “вужа стародавнього, що зветься диявол і сатана, що зводить усесвіт”⁵⁴. Цього дня в церквах відправляється богослужіння на честь святого.

Грудень – перший календарний місяць зими і останній – року, який багатий на свята і присвятки. 4 грудня відзначали християнське свято Введення до храму Пресвятої Богородиці. Цього дня заборонялося шити, прати, рубати дрова тощо. Введення увібрало давні язичницькі елементи, характерні загалом для української календарної обрядовості. Побутувало повір’я, що в свято оживають нечисті сили, тому бойки напередодні вдавалися до різних оберегів. На Бойківщині широко був розповсюджений звичай полазника: хто вранці першим завітає до хати, то від нього залежатиме щастя, здоров’я, чи лихо в родині. Достаток віщував молодий чоловік, чи хлопчик, та ще й з грошима; нещастя – жінки, що приходили щось позичити. Надзвичайно поширеною формою полазника було введення до хати худоби – своєрідне втілення добробуту. Так на Старосамбірщині зранку перше вводили теля, тоді вже родині не загрозувало нещастя⁵⁵. Головне місце в народному календарі займав день пам’яті Андрія Первозванного – 13 грудня, який для церкви вважався присвятком, а для молоді – важливим святом, переповнений шлюбними мотивами. Різними обрядовими діями відзначали в народі церковні свята – Миколая Чудотворця (19 грудня), як захисника дітей, бідних і нездолених та день святої Анни (22 грудня).

Отже, практично кожне важливе християнське свято бойків супроводжувалося обрядовими діями, в яких більшою чи меншою мірою присутні поминальні, аграрні, зооморфні та шлюбні мотиви. Основа обрядів, звичаїв й традицій під час християнських свят на Бойківщині досить стійка, незважаючи на локальне варіювання їх деяких елементів.

¹ Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – Київ, 1992. – С. 271.

² Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив’язані до днів у тижні і до рокових свят / Записки у Мшанці Староміського повіту і по сусідніх селах // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1900. – Т. 3. – С. 33–60.

³ Головацький Я. Подорож по Галицькій та Угорській Русі в листах до приятеля в Л. // Подорожі в Українські Карпати. – Львів, 1993. – С. 22–102.

⁴ Вагилевич І. Бойки, русько-слов’янський люд в Галичині: Пер. з чеськ. Р.Кирчіва // Жовтень. – 1978. – № 12. – С. 117–132.

⁵ Гаїда Ю. І. Повір’я, звичаї та обряди бойків Турківщини // Бойки. – Дрогобич, 2002. – С. 205 - 210.

⁶ Василечко Л. Шуткова неділя. – Брошнів, 1994.

⁷ Вагилевич І. Вказ. праця. – С. 119.

⁸ Головацький Я. Вказ. праця. – С. 56.

⁹ Сосенко К. Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора. – Київ, 1994. – С. 64.

¹⁰ Кміт Ю. Різдвяні свята у бойків // Неділя. – 1911. – № 2/ – С. 3.

¹¹ Зубрицький М. Вказ. праця. – С. 43.

¹² Науковий етнографічний архів Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 1. – Арк. 12.

- ¹³ *Зубрицький М.* Вказ. праця. – С. 45.
- ¹⁴ *Кміт Ю.* Вказ. праця. – С. 4.
- ¹⁵ *Зубрицький М.* Вказ. праця. – С. 55.
- ¹⁶ *Кміт Ю.* Вказ. праця. – С. 4.
- ¹⁷ *Зубрицький М.* Вказ. праця. – С. 56.
- ¹⁸ *Турянська М.* Бойківські звичаї з Різдва свят, Нового року і Йордану // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч. 3. – С. 24.
- ¹⁹ Науковий етнографічний архів... – Арк. 12.
- ²⁰ *Волицька І. В.* Театральні елементи в традиційній обрядовості українців Карпат кінця XIX – початку XX століття. – Київ, 1992. – С. 23.
- ²¹ Науковий етнографічний архів... – Арк. 12.
- ²² *Гайда Ю. І.* Вказ. праця. – С. 207.
- ²³ Біблія. – Київ, 1988. – С. 1264.
- ²⁴ *Василечко Л.* Вказ. праця. – С. 18.
- ²⁵ Біблія. – С. 1261.
- ²⁶ Українці: Свята. Традиції. Звичаї / Уклад. І. Коверець. – Донецьк, 2004. – С. 18.
- ²⁷ *Бучко Н.* Квітня неділя // Гомін Волі. – 1993. – 10 квітня. – С. 1.
- ²⁸ *Василечко Л.* Вказ. праця. – С. 21.
- ²⁹ *Остатик О.* Великодня обрядовість на Бойківщині // Бойківщина. Історія та сучасність. – Самбір, 1995. – С. 129–130.
- ³⁰ *Худько І.* Так справляли Великдень в селі Чорній // Літопис Бойківщини. – 1978. – Ч. 1/27 (38) – С. 49.
- ³¹ Світле Христове Воскресіння (Великдень) // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2002. – 2 квітня. – С. 60.
- ³² *Василечко Л.* Вказ. праця. – С. 24.
- ³³ *Старков В.* Великдень у традиційній календарній обрядовості українців // Пам'ять століть. – 2002. – № 2. – С. 96.
- ³⁴ *Буряк П.* Великдень на Бойківщині 1914 р. // Літопис Бойківщини. – 1973. – Ч. 1/17 (28) – С. 25.
- ³⁵ *Василечко Л.* Вказ. праця. – 1994. – С. 25–26.
- ³⁶ Науковий етнографічний архів... – Арк. 13.
- ³⁷ *Василькевич Г.* Свято Юрія: теза, антитеза, чи синтез?.. // Народознавчі зошити. – 2003. – № 1–2. – С. 56.
- ³⁸ *Скуратівський В.* Український народний календар. – Київ, 2003. – С. 52.
- ³⁹ Українське народознавство / за ред. С.П.Павлюка, Г.Й.Горинь, Р.Ф.Кирчів. – Львів, 2004. – С. 544.
- ⁴⁰ *Коцюба Н.* Празник П'ятидесятниці // Сакральне мистецтво Бойківщини. – Дрогобич, 2003. – С. 64–65.
- ⁴¹ Зелені свята – Трійця: Наші свята // Рідна земля. – 1994. – 17 червня. – С. 5.
- ⁴² *Бондаренко Г.* “Гілки зелені у храмах ваших...” // Людина і світ. – 1991. – № 8 – С.15.
- ⁴³ *Бучко Н.* Клеціальна неділя або п'ятидесятниця // Гомін Волі. – 1992. – 13 червня. – С. 1.
- ⁴⁴ *Климець Ю. Д.* Купальська обрядовість на Україні. – Київ, 1990.
- ⁴⁵ *Іваннікова Л.* Свято Івана Купала (Купалі) // Слово Просвіти. – 2006. – 6–12 липня. – С. 13.
- ⁴⁶ *Бондаренко Г.* Петрів день із серпом іде... // Людина і світ. – 1991. – № 6. – С. 27.
- ⁴⁷ *Здоровега Н. І., Утриско М.* Народні звичаї та обряди на Бойківщині // Літопис Бойківщини. – 1988. – Ч. 2/48 (59). – С. 43.
- ⁴⁸ 14 – серпня – Маковія // Ратуша. – 2003 – 8 серпня. – С. 3.
- ⁴⁹ *Бондаренко Г., Сапіга В.* Спас – “рятівник” // Людина і світ. – 1991. – № 7. – С. 29.
- ⁵⁰ *Бучко Н.* Успіння Пресвятої Богородиці – нашої матері України // Гомін Волі. – 1993. – 28 серпня. – С. 1.
- ⁵¹ *Кислашко О., Кислашко Я.* Православні свята та народні звичаї. – Київ, 2003. – С. 97.
- ⁵² *Сапіга В.* Українські народні свята та звичаї. – Київ, 1993. – С. 78.
- ⁵³ *Стишова Н.* Свято Покрови в народних уявленнях // Народна творчість та етнографія. – 1997. – № 5–6. – С. 61.
- ⁵⁴ Біблія. – 1512 с.
- ⁵⁵ Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат у 4-х томах; Т. II./ за ред. С.Павлюка. – Львів, 2006. – С. 492.